

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12,
79000, м. Львів

В І Д Г У К

**офіційного опонента –професора кафедри публічного управління та
адміністрування Національної академії внутрішніх справ,
доктора юридичних наук, професора,
Стрельченко Оксани Григорівни
на дисертацію Чернописької Вікторії Зіновіївни
на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних
організацій в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю – 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Зміст дисертаційного дослідження В. З. Чернописької спрямовано на вирішення важливого наукового завдання щодо системного аналізу адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, визначення напрямів їхнього удосконалення.

Актуальність теми дослідження. Сфера релігійних правовідносин постійно трансформується, що пов'язано з розширенням меж релігійної свободи, розширенням сфер життя соціуму, активізації діяльності в ньому релігійних організацій. Держава дедалі більше зацікавлена у підвищенні значущості релігійних організацій як членів громадянського суспільства та у державному гарантуванні реалізації та захисту їхніх прав. Це зумовлено розвитком демократичних процесів в Україні. У цих умовах релігійні організації справляють позитивний світоглядний, комунікативний, інтеграційний вплив на суспільство, закладають високі етичні стандарти для його існування, ефективно реалізують свою діяльність у просвітницькій сфері, здійснюють профілактику деліктної поведінки.

Незважаючи на здійснюваний упродовж останніх десятиліть процес оновлення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних

організацій в Україні, реформування системи органів публічного управління, які забезпечують реалізацію цих гарантій на практиці, все ще не вирішеними залишається ціла низка проблем.

Наявність великої кількості прихильників різних релігійних течій та конфесій робить український соціум достатньо нестабільним, що в умовах геополітичного становища України та ризиків, що з ним пов'язані, стає джерелом латентних соціальних конфліктів із непередбачуваними, але вкрай небезпечними наслідками.

Подальше розширення сфер діяльності релігійних організацій, наявності цілої низки сучасних загроз для їх функціонування, ризиків для національної безпеки, що зумовлені релігійним контекстом, зумовлюють потребу перегляду наявних адміністративно-правових гарантій функціонування релігійних організацій в нашій державі, визначення напрямів їхнього подальшого удосконалення.

Сьогодні наявна нагальна потреба врахування законодавцем нових викликів та загроз, що пов'язані зі сферою діяльності релігійних організацій, при визначенні змісту адміністративного законодавства, розширення адміністративно-деліктного законодавства, що служить захисту прав релігійних організацій, трансформації організаційної структури органів, що наділені функціями адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій, посилення адміністративно-правових гарантій функціонування інституту капеланства в Україні, оновлення адміністративно-правових гарантій реалізації права на мирні зібрання в контексті функціонування релігійних організацій.

Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна трансформуватися у комплекс дієвих адміністративно-правових інструментів, які забезпечують реалізацію цими інституціями їхніх прав та законних інтересів, охорону їх правових можливостей. Такі адміністративно-правові інструменти держави, учасників публічно-правових відносин та самих релігійних організацій повинні

дозволити цим інституціям на якісно новому рівні реалізовувати у практичній площині їхні правові можливості у сфері релігійної, громадської діяльності, публічно-правових відносин, отримувати публічно-правові послуги, адміністративно-правий захист від протиправної діяльності.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження Чернописької Вікторії Зіновіївни на тему: «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні» є актуальним та своєчасним.

Актуальності дисертаційному дослідженню додає намагання дисертантки представити в роботі відмінності та подібності доктринальних і правових підстав модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі правової практики, досвіду зарубіжних країн в умовах формування правового суспільства.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до основних напрямів адміністративно-правової реформи в Україні. Дослідження відповідає положенням Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» № 987-ХІІ від 23 квітня 1991 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-ІІІ, спрямоване на реалізацію глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, визначених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року, Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-ІV. Робота безпосередньо націлена на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., ухвалених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р., наукового напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська

політехніка» від 24 червня 2014 р. (протокол № 5).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації відповідає вимогам до такого виду досліджень. Він визначається раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційної роботи, значним обсягом джерельної, емпіричної бази, вітчизняного та іноземного законодавства, використанням широкого арсеналу сучасних методів дослідження, комплексністю аналізу результатів вітчизняних та іноземних наукових досліджень, наявних наукових позицій щодо теоретичного визначення змісту, особливостей адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, теоретичних та практичних проблем у цій сфері, правових прогалин та колізій у нормах національного законодавства, яким урегульовано відносини у зазначеній сфері.

Обґрунтованість представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується завдяки систематизованому аналізу результатів наукових досліджень представників вітчизняної та зарубіжної науки, зокрема досліджень історичних етапів трансформації взаємин релігійних організацій та держави, інституційного становлення релігійних організацій, їхніх трансформаційних перетворень, історичної зміни чинників, що зумовлюють правовий статус релігійних організацій у нашій державі, проблем адміністративно-правового гарантування правового статусу цих інституцій, суперечностей у змісті владних правових рішень щодо релігійних організацій, що мали юридичну силу у певний історичний період, наукових підходів, що відображають наукову інтерпретацію основних термінів та понять.

У дисертаційному дослідженні В. З. Чернописька торкнулася низки питань, щодо яких триває дискусія у вітчизняній адміністративно-правовій науці. Зокрема, вона обґрунтувала потребу по-новому визначити правову природу адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, особливостей адміністративно-правового статусу релігійної

організації як колективного суб'єкта права, відобразила системність та поліструктурність категорії адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій, її елементи. Дисертанткою обґрунтовано авторський підхід до класифікації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій. Обрано критеріями для цієї класифікації специфіку шляхів досягнення мети щодо гарантування, їх правову природу, функціональне призначення (цільову спрямованість), форму реалізації адміністративно-правових гарантій, види діяльності самих релігійних організацій, на які скерований гарантуючий вплив, правовий статус суб'єктів гарантування.

Дисертанткою сформовано низку обґрунтованих теоретичних положень, рекомендації щодо практичної реалізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні та розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за правопорушення щодо прав віруючих та релігійних організацій». Зокрема, в якості окремих адміністративних деліктів, визначених в КУпАП, вона пропонує передбачити порушення права релігійної громади на зміну її підлеглих у канонічних та організаційних питаннях, здійснення її діяльності. Важливим аспектом, на якому авторка акцентувала увагу, є розширення переліку адміністративно караних протиправних деліктів релігійних організацій, визначених КУпАП з одночасною декриміналізацією окремих складів протиправних діянь, визначених у КК України.

Обґрунтованість наукових положень дисертації визначена ретельно обраною методологічною основою дослідження. У роботі використано комплекс філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, засадничих принципів сучасної юридичної методології, її підходів, засобів і використання дослідницьких прийомів сприяло подоланню тематичної звуженості, ідеолого-апологетичної та конфесійної спрямованості

здійснюваного дослідження актуальної для науки адміністративного права проблематики.

Для обґрунтування положень дисертації авторка звертається до законодавства США, Великої Британії, Австралії, Канади, Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, вимог практики Європейського суду з прав людини, Керівних принципів для аналізу законодавства стосовно релігії чи віри, схвалених Парламентською асамблеєю ОБСЄ та Венеціанською комісією у 2004 р.

Задля обґрунтування наукових положень і висновків авторка використала широку джерельну базу (553 найменування) представників вітчизняної та зарубіжної правової науки, а також інших наукових галузей; статистичні дані органів публічного управління, судів 2016 – 2021 рр., результати анкетування 400 осіб (100 – з Львівської, 100 – з Кіровоградської, 100 – із Закарпатської, 100 – з Київської областей) та 120 посадових осіб органів публічного управління (30 – з Львівської, 30 – з Кіровоградської, 30 – із Закарпатської, 30 – з Київської областей).

Також варто відзначити високу наукову культуру автора, обґрунтованість та вивіреність її теоретичних конструкцій, що дозволило чітко сформулювати мету та завдання дослідження. Здобувачка підтвердила здатність до ведення наукової полеміки, обґрунтування своєї позиції, критичного аналізу теоретичних та нормативних джерел.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів зумовлена поставленою метою та визначеними завданнями, ретельно вивіреною структурою дисертаційної роботи, опрацьованим обсягом вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної літератури та емпіричного матеріалу, правильно обраним методологічним арсеналом здійсненого дослідження.

Достовірність результатів дослідження забезпечена комплексним підходом автора до вирішення поставлених завдань. Дисертантка віддає належну увагу працям вітчизняних та зарубіжних фахівців у досліджуваному напрямі юридичної науки. Достовірності результатів

дисертаційного дослідження додає проведений комплексний аналіз доробку фахівців адміністративного права, інших галузей права, а також філософії, політології, соціології, релігієзнавства, культурології, державного управління, положень чинного законодавства України та зарубіжних країн.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження базуються на досконалому володінні авторкою методами наукового пошуку. Теоретико-методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких обумовлене системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Високий рівень достовірності та новизни наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлені комплексним підходом авторки до наукового аналізу правової природи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, поняття та структури адміністративно-правового статусу цих організацій, адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій в Україні, прав та обов'язків таких організацій у публічно-правовій сфері та прав громадян, пов'язаних зі свободою віросповідання, системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, нормативно-правових, організаційно-правових та адміністративно-процесуальних гарантій, визначення можливих шляхів теоретичного, нормативного та практичного їх удосконалення.

У результаті здійсненого дисертаційного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, що відрізняються науковою новизною і мають важливе теоретичне та практичне значення. Критеріям наукової новизни відповідають визначення автором поняття та ознак адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, поняття, ознак суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, їхня класифікація, авторський аналіз особливості адміністративно-правового забезпечення

функціонування органів публічного управління, судових органів, інших учасників публічно-правових відносин як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, виокремлення тенденцій та напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу, шляхів модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру.

Зміст та обсяг опрацьованих теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців, судової практики, емпіричної бази та методологія дослідження є свідченням достатнього рівня достовірності та наукової новизни дисертаційної роботи. На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист.

Новаторським є підхід авторки щодо визначення нових напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу. Зокрема, нею запропоновано внести зміни до таких нормативно-правових актів: Кодексу України про адміністративні правопорушення (Глава 14): 1) назву глави 14 КУпАП викласти в такій редакції: «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, права та свободи громадян, громадських об'єднань та релігійних організацій»; 2) доповнити статтею 182-1 «Порушення права релігійної громади на зміну її підлеглості у канонічних та організаційних питаннях, здійснення її діяльності»; 3) доповнити статтею 182-2 «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду»; 4) доповнити статтею 182-3 «Відтворення, розповсюдження інформації, що розпалює релігійну ворожнечу та міжконфесійне протистояння»; 5) доповнити статтею 182-4 «Створення переваг та обмежень для громадян, зважаючи на віросповідання та приналежність до релігійних організацій»; 6) внести зміни до статей 221,

255 КУпАП; Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII щодо посилення гарантування прав релігійних організацій на тимчасово окупованій території України; Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 812, з метою надання повноважень ДЕСС щодо запобігання адміністративним правопорушенням щодо релігійних організацій, складення протоколів про ці адміністративні правопорушення. Ці положення відповідають критеріям наукової новизни.

Структура дисертаційної роботи дає можливість отримати цілісну уяву щодо теоретико-правових і практичних аспектів формування та реалізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в сучасних умовах. Вона включає перелік умовних позначень, вступ, три розділи, що включають десять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки, є логічно виправданою та дозволяє досягти послідовності розгляду поставленої проблеми.

В першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» сформовано історіографічну основу дисертації та подано методологічний інструментарій, яким авторка оперувала у процесі дослідження. Також з'ясовано генезис становлення та розвитку поняття адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, обґрунтовано, на основі значної джерельної бази, їх головні ознаки.

У цьому розділі дисертантка цілком слушно зазначає, що адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій слід вважати системою спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої

протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав (с. 115).

Цілковато виправдано вона зазначає про системність та комплексність адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій, представляє їх системою правових умов, способів, засобів забезпечення можливості реалізації їх правових можливостей, яка становить сукупність інструментів, чинників, процедур, які дають змогу втілитися на практиці прагненням та законним інтересам релігійних організацій, відновити правові можливості, що були порушені, притягнути винних до адміністративної відповідальності, можливість набуття рис нормативно-правових, організаційно-правових, адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій (с. 116).

Другий розділ «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні» стосується визначення поняття та структури адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні, наукового аналізу прав та обов'язків цих інституцій у публічно-правовій сфері, аналізу адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій в Україні, адміністративно-правових засад їх відповідальності (с. 139).

Дисертанткою цілковато виправдано виокремлено такі характерні ознаки правового статусу релігійної організації як учасника адміністративних правовідносин: несприємницький характер діяльності та неприбутковість, організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійснювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих і поширення релігійних переконань та учень.

Аргументовано, що адміністративна правосуб'єктність релігійних організацій в Україні значною мірою зумовлена специфікою взаємодії не лише таких організацій з організаціями публічного управління, але й між собою в державі (с. 145).

У третьому розділі «Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» відзначається, що ця система у найзагальнішому вигляді може бути представлена спеціальними адміністративно-правовими гарантіями-умовами, гарантіями-засобами і адміністративно-правовими гарантіями-способами забезпечення діяльності релігійних організацій, деталізовано нормативно-правові, організаційно-правові та адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій в Україні.

З'ясовано авторкою, що організаційно-правові гарантії становлять широкий перелік адміністративно-правових інструментів, які стосуються організації та діяльності органів публічного управління, громадських організацій у сфері реалізації прав релігійних організацій, усунення можливості заподіяння шкоди цим інституціям; визначеності порядку легалізації їх правового статусу, припинення їх діяльності; реалізації можливості судового захисту їх прав, зокрема захисту у взаємовідносинах з органами публічного управління тощо (с. 269-270).

У четвертому розділі «Суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні» доведено, що система адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні та діяльність її суб'єктів націлені на реалізацію політики держави щодо забезпечення свободи совісті та віросповідання, втілення в життя законів та інших нормативно-правових актів у сфері функціонування релігійних організацій, забезпечення законності та охорони громадського порядку у сфері діяльності релігійних організацій, охорону прав та законних інтересів цих інституцій, протидію правопорушенням щодо них (с. 335).

Авторкою аргументовано, що органи публічного управління, які входять до системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, диференціюються залежно від завдань, на виконання яких спрямовані повноваження, організаційно-правових форм цих органів, самостійності реалізації функцій держави, залежно від місця органу публічного управління в ієрархії органів публічного управління (с. 337).

У п'ятому розділі «Напрями удосконалення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» встановлено, що на сферу адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах найбільше впливають умови правового прогресу та формування громадянського суспільства в Україні. Аргументовано класифікацію напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій, зважаючи на чинники формування громадянського суспільства та правового прогресу в Україні. Обґрунтовано потребу розширення переліку протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій, визначених КУпАП, та одночасної декриміналізації окремих складів протиправних діянь, визначених у КК України. Розроблено та запропоновано зміни до змісту КУпАП щодо розширення переліку адміністративних правопорушень, що порушують права релігійних організацій.

У цьому розділі акцентовано на потребі посилення роботи органів публічного управління задля попередження та припинення правопорушень, що виникають щодо реалізації права релігійних організацій на вільну зміну канонічного підпорядкування, користування культовими спорудами та щодо земельномайнових прав релігійних організацій, проведення ними масових заходів. Особлива увага приділена напрямам посилення адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України, функціонування інституту капеланства в Україні, забезпечення права на мирні зібрання тощо.

Наукове та практичне значення представленої дисертації полягає в тому, що результати роботи можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для поглиблення подальших наукових досліджень адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 25 лютого 2021 р.); правотворчій сфері – для вдосконалення

положень чинного законодавства щодо діяльності релігійних організацій в Україні та адміністративно-правових відносин у сфері гарантування їх функціонування; практичній діяльності – задля удосконалення практичної діяльності суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції у Львівській області від 23 лютого 2021 р. № 391/15/01.21); довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області); навчальному процесі – для удосконалення викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Правозастосування», «Взаємодія підрозділів Національної поліції з громадськістю», «Профілактика правопорушень», «Публічне адміністрування», «Адміністративні процедури та адміністративні провадження: проблеми кореляції», «Правоохоронні органи України», «Організація служб безпеки підприємств установ та організацій» та з метою підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій, викладання лекційного матеріалу та проведення семінарських занять з цих навчальних дисциплін (довідка про використання в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» результатів дисертаційного дослідження від 16.03.2021 р. № 67-01-488; акт впровадження результатів дисертації Львівського державного університету внутрішніх справ від 11.03.2021 р. № 31).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення та результати опубліковано в 47 наукових працях, з них: 2 одноосібні монографії, 3 колективні монографії, 21 стаття, з яких 3 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 21 – у збірниках тез наукових конференцій, які констатують апробацію результатів дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації,

повністю відображені в авторефераті. Дисертаційна робота є самостійно написаною працею, використання результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела.

Разом із тим вважаю за необхідне звернути увагу на окремі недоліки та зауваження, що стосуються даного дисертаційного дослідження:

1. Потребує детальної аргументації запропонований дисертанткою поділ органів публічного управління, які реалізують гарантування діяльності релігійних організацій, за сферою реалізації повноважень у досліджуваній сфері, на ті, які здійснюють гарантування реалізації їхніх прав (Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС)) та ті, які здійснюють гарантування охорони їх правових можливостей (правоохоронні органи, серед яких органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратура, судові органи). З огляду на зазначене, чи можна вважати, що Державна служба України з етнополітики та свободи совісті позбавлена можливості гарантування охорони прав релігійних організацій?

2. На ст. 339 дисертантка стверджує, що суспільні трансформації, модернізація взаємин релігійних організацій та держави зумовлена загальними тенденціями правового прогресу. Дисертантка не деталізує, які чинники правового прогресу найбільше впливають на систему адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в сучасних умовах? Ці положення потребують додаткової аргументації.

3. Зі змісту дисертації не зрозумілими є пропозиції дисертантки, з огляду на твердження, що діяльність органів публічного управління, які уповноважені гарантувати діяльність релігійних організацій, повинна якісно змінитися, з огляду на сучасні ризики національній безпеці, територіальній цілісності, правам та законним інтересам членів українського суспільства. Які першочергові зміни повинні відбутися? Як це має бути відображено в чинному законодавстві?

4. Важко погодитися з думкою дисертантки щодо потреби нормативного визначення переліків релігійних організацій, що можуть деструктивно впливати на суспільні відносини (с. 361). Це може розцінюватися як посягання на свободу віросповідання та призведе до обмеження прав як релігійних організацій, так і віруючих, які є їхніми членами.

5. В підрозділі 5.2 дисертації представлено типологізацію взаємовідносин держави і церкви у різних державах. Водночас дисертанткою не деталізовано те, як специфіка взаємин держави та релігійних організацій нашої держави відображається на системі адміністративно-правових гарантій релігійних організацій.

6. Потребують детальнішої аргументації пропозиції дисертанта щодо посилення відповідальності за пропагування релігійної нетерпимості, дискримінації за релігійним принципом, маніпулювання суспільною свідомістю з використанням релігійних переконань (с. 376).

ВИСНОВОК

Рецензована дисертація вирішує конкретну наукову-прикладну проблему, містить раніше не захищені положення, які є особистими напрацюваннями авторки, мають наукову цінність та вагоме значення для подальшого розвитку адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій зокрема і теорії адміністративного права загалом.

Дисертаційні матеріали належним чином оприлюднені та пройшли апробацію в наукових публікаціях та виступах на конференціях. Зміст дисертації відповідає вимогам МОН України та відповідно відображений в авторефераті.

Дисертація Чернописьської Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні», яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, відповідає вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України

від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її авторка – Чернописька Вікторія Зіновіївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
професор кафедри публічного
управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Оксана СТРЕЛЬЧЕНКО

